

III. STUDII, DISCUȚII, COMENTARII

RAȚIUNI ȘI AVANTAJE ALE POLITICII DE PROTECȚIE A MEDIULUI, ÎN REPUBLICA MOLDOVA, PRIN MĂSURI ECONOMICO-FINANCIARE

Of. drd. Ivan ȚERUȘ,

Conf. univ. dr. Grigore ARDELEAN

Abstract

Because economic activities have always left the deepest traces on the human ecosystem, we believe it is rational to start by looking for some innovative environmental protection tools that will be applied within the economic activity or even from the moment of its planning, which will influence the main beneficiary of its result - the consumer - the biggest generator of waste and negative influences on the environment.

Obviously, we are referring to the legal-financial instruments for the protection of the environment with predominant application within the entrepreneurial activity and not only, within all the activities of an economic nature. Because at the base of any legal structures there are certain reasons, in the present work we will try to identify and interpret the ideas that underpinned the economic-financial instruments, as well as the advantages they promise in the prevention and protection of the environment.

Keywords: *environment, financial instruments, economic activity, reason, advantages, prevention, damage, restoration of the environment, financial guarantees.*

Introducere

O economie dezvoltată presupune, în mod necesar, un proces economic interconectat la circuitul economic național, iar acest lucru implică și respectarea standardelor internaționale, iar pe cale de consecință, și adaptarea legislației naționale a statelor. Evident, chestiunea respectivă este valabilă și pentru politica de mediu în compartimentul ce vizează instrumentele economico-financiare de protecție a mediului contra efectelor negative generate, fără careva excepții, de toate activitățile economice și nu numai. Prin urmare, observăm o conexiune strânsă între politicile economiei de piață și cele de protecție a mediului, ambele intercalându-se

formând o politică proprie economiei verzi, o economie durabilă ce funcționează pe baza principiilor ce abordează protecția factorilor de mediu ca materii prime și favorabile funcționării acesteia.

Metodele și materiale aplicate

La elaborarea prezentului studiu am ținut cont de necesitatea și eficacitatea metodelor de cercetare ce se impun în cadrul oricărui studiu în domeniul dreptului și nu numai. Prin urmare, am insistat a face uz pe parcursul întregului studiu de următoarele metode de cercetare: metoda istorică; metoda analitică; metoda sintezei; metoda deducției; metoda comparativă; metoda sistemică, precum și metoda empirică.

Rezultate obținute și discuții

După cum susțineam și în conținutul altor lucrări¹, „reforma tuturor domeniilor economiei naționale a condiționat necesitatea schimbării atitudinii față de utilizarea resurselor naturale, a promovării unei dezvoltări economice și sociale compatibile cu normele de mediu ce urmează a fi respectate în cursul dezvoltării durabile. Bazele politicii de mediu în etapa de tranziție la economia de piață au fost puse de șirul actelor legislative și normative adoptate cu utilizarea unor tehnici avansate în corespundere cu tratatele internaționale având în vedere specificul factorilor naturali. Aspirațiile actuale ale Republicii Moldova privind aderarea la Uniunea Europeană pot fi realizate doar odată cu armonizarea cadrului legislativ în corespundere cu noile exigențe impuse de legislația comunitară, nu doar la nivel de reglementare, dar și la nivel de implementare a politicilor, situație valabilă și în domeniul mediului”.

Deci observăm din conținutul doctrinei autohtone în materie² că, în plan general, bazele politicii de mediu în Republica Moldova au fost condiționate în mare parte de procesul de tranziție de la economia planificată la cea bazată pe relațiile de piață, încercând a se impune prin reguli noi și tehnici avansate de elaborare și implementare. În context, activitățile economice cu impact, activități

¹ ARDELEAN G., *Rolul autorităților publice în implementarea politicilor cu privire la evaluarea și repararea prejudiciului ecologic*, materiale ale sesiunii comunicărilor științifice ediția VI-a, cu genericul: „Perpetua misiune a administrației publice de a fi în serviciul societății”, care a avut loc în perioada de 12.10.2012-13.10.2012, fiind organizată de către Institutul de Științe Administrative din Republica Moldova, Chișinău 2014, ISBN 978-9975-66-389-2, p. 57.

² ARDELEAN G., *Studiu privind impactul politicilor de mediu asupra calității reglementărilor în domeniul reparării prejudiciului ecologic*, în *Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*, ediția XV-a, nr. 2, Chișinău 2015, p. 58.

necontrolate, care sunt desfășurate tot de către stat, de către societățile comerciale, industriale, naționale și transnaționale au dus la producerea de daune ecologice cu diferite grade de pericolozitate³.

De fiecare dată când aducem în discuție rațiunea aplicării unor instrumente economice de natură să echilibreze interesul între protecția mediului și dezvoltarea economică, trebuie să pornim de la realitatea în care nici una din aceste intenții nu vor să cedeze. Pe de o parte, avântul economic este necesar dezvoltării unei societăți în ansamblu, deoarece de acest sector depind toate celelalte domenii ale vieții sociale (educație, sănătate, securitate publică, turism, creație, politică etc.), iar de cealaltă parte, calitatea mediului este și ea necesară existenței omului într-un spațiu natural favorabil. De aceea, se cere ca ambele domenii să cedeze în măsura posibilităților pe care le au. Economia trebuie să țină cont de limitele toleranței factorilor de mediu, iar mediul urmează să sacrifice din resursele sale de dragul dezvoltării economiei unui stat. Prin urmare, acțiunea și inacțiunea sunt cerute din partea domeniului economic – doar el este cel cu efect invaziv – respectiv urmează să cunoască limitele până unde poate acțiunea și unde trebuie să se oprească, iar pentru supravegherea respectării acestor limite, sunt destinate instrumentele economico-financiare.

Mai mult, ele permit reducerea efectelor negative ale utilizării resurselor naturale, refacerea, din resursele financiare obținute, a resurselor naturale utilizate. Iată aici stă rațiunea reglementării respectivelor categorii de instrumente, cele care sunt în stare să controleze impactul prin a da valoare mai mare componentelor de mediu. Or, în acest sens, destul de bine explică autoarea Lucia Ovidia Vreja, faptul că „entitățile economice pot crea valoare ecologică în două moduri diferite: prin reducerea impactului activităților lor asupra mediului, dar și prin contribuția lor la definirea impacturilor asupra mediului. O dificultate majoră este aici faptul că diferitele entități economice, chiar și cele care activează în cadrul aceleiași industrii, utilizează tehnologii diferite de producție și, prin urmare, impactul lor ecologic poate fi diferit, ceea ce duce, mai departe, la o diversitate de metode pentru reducerea impactului. Nici producătorii, nici consumatorii nu par dispuși să plătească eventualele costuri ale reducerii impactului și, prin urmare, strategiile de mediu ale entităților economice vor varia de la absența oricărei măsuri, considerând impactul ecologic ca o consecință inevitabilă a activității economice, până la strategii clare, ce ar putea genera un avantaj competitiv prin reducerea acestor efecte”⁴.

În același sens, comentatorii autorizați susțin că „instrumentele de autoritate și instrumentele economice trebuie să fie combinate și să servească în comun, deoarece defectele unuia sunt atenuate de meritele celorlalți” și „complexitatea

³ MARINESCU Constantin Gh., *Ecologizarea conștiinței un imperativ al societății contemporane*, Iași, 2003, ISBN 973-8148-66-9, p. 235.

⁴ VREJA Lucia Ovidia, *Problemele de mediu dintr-o perspectivă economică*, disponibil la <http://cogito.ucdc.ro/dec2011/ro>.

evolutivă a sistemului de mediu face orice prezumție de comandă și control nerealistă, în numele rigidității și centralizării. Prin urmare, pentru a încerca o sinteză, în prezent nu există un instrument privilegiat care să poată garanta în mod exhaustiv protecția mediului, deoarece este o chestiune cu un impact marcat în diverse sectoare”. Același lucru, după noi, este valabil și în planul cooperării internaționale prin intermediul politicilor comune de identificare și aplicare a instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, fiind vorba aici și de efortul comun al autorităților de mediu, de la nivel regional la cel global.

Din aceste considerente arătate, credem necesar să abordăm politica în materia instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, subiect al prezentului compartiment din lucrarea noastră, de la nivelul internațional până la cel național.

Astfel, la nivel european, cea mai actuală strategie în domeniul protecției mediului, ce vizează aplicabilitatea instrumentelor economice, este Pactul verde european. Acesta presupune un set de inițiative politice elaborate de Comisia europeană prin care UE s-a angajat să atingă neutralitatea climatică până în 2050⁵.

Potrivit unor opinii identificate în doctrina europeană pe marginea acestui subiect⁶, „realizarea obiectivului de obținere a neutralității climatice va implica o transformare a societății și a economiei Europei, care va trebui să fie eficientă din punctul de vedere al costurilor și justă, precum și echilibrată din punct de vedere social. Comunicarea Comisiei Europene privind Pactul verde european stabilește inițiative de politică menite să ajute UE să-și îndeplinească obiectivul de realizare a neutralității climatice până în 2050. Consiliul discută inițiative legislative și de altă natură în cadrul Pactului verde european, după propunerea acestora de către Comisie.

Bunăoară, la 20 mai 2020, Comisia și-a prezentat Strategia „De la fermă la consumator”, care constituie una dintre acțiunile-cheie din cadrul Pactului verde european. Contribuind la îndeplinirea obiectivului de realizare a neutralității climatice până în 2050, strategia are în vedere evoluția actualului sistem alimentar al UE către un model durabil⁷.

Strategia Farm to Fork

Strategia Farm to Fork își propune, de asemenea, să contribuie la realizarea unei economii circulare. Aceasta va avea drept scop reducerea impactului asupra mediului, al sectoarelor de prelucrare a produselor alimentare și a comerțului cu

⁵ GAMBELUNGUE, Chiara, *La tutela dell'ambiente tra diritto ed economia*, în *Salvis Juribus Italy*, 2019, ISSN 2464-9775, disponibil la <http://www.salvisjuribus.it>.

⁶ European Green Deal. COM(2019) 640 final, Bruxelles, 11.12.2019.

⁷ Strategia Farm to Fork, disponibil la <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/from-farm-to-fork>.

amănuntul prin luarea de măsuri privind transportul, depozitarea, ambalarea și producerea deșeurilor alimentare⁸.

De fapt, ideea implicării domeniului antreprenorial în acțiuni concrete de protecție a mediului prin intermediul diferitor programe globale în plan macroeconomic, silite de sistemul de audit și consultanță fiscală este sesizată mult mai devreme. Bunăoară, rețeaua globală de firme de servicii profesionale care furnizează servicii de audit și consultanță fiscală în domeniul afacerilor, (KPMG), a elaborat, în aprilie 2008, un raport intitulat „Schimbările climatice vă schimbă afacerea”, care analizează riscurile schimbărilor climatice asupra mediului de afaceri⁹.

Din conținutul raportului avut în discuție, importanța, necesitatea și rațiunea care determină recurgerea grabnică la măsurile de implementare a unor norme cu impact asupra aspectului decizional al antreprenorilor devine clară atunci când se grupează toate activitățile economice din sectorul industrial, în trei grupe, în funcție de riscurile cu care se confruntă și de acțiunile preventive ce ar trebui întreprinse. Respectiv, după gradul lor de influență negativă asupra mediului acestea au fost divizate în trei zone și anume:

- *zona periculoasă*, care include șase sectoare,

- *zona medie*, cu nouă sectoare (auto, clădiri și imobiliare, asigurări, construcții și materiale de construcții, sectorul minier și metalifer, sectorul farmaceutic, industria de retail și cea de utilități);

- *zona sigură* care cuprinde trei sectoare (telecomunicațiile, sectorul alimentar și cel al băuturilor și chimicalele).

Oricât de paradoxal ar fi, producția chimicalelor se află în zona sigură, în condițiile în care de la începutul dezvoltării lor au fost puse sub control riguros; însă despre utilizarea lor nu putem spune același lucru, atâta timp cât au un spectru larg de utilizatori din diferite domenii, inclusiv cel casnic.

Ce-i drept, concluziile studiului la care ne referim afectează negativ imaginea restaurantelor fast-food, deoarece, pe primul loc în ceea ce privește cantitatea deșeurilor, se situează Mc Donald's, pe locul doi restaurantele locale, pe trei patiseriile Gregg's și pe patru KFC. În acest context, Greenpeace România a lansat în noiembrie 2008, în cadrul campaniei de eficiență energetică, „Ghidul Hipermarketurilor Verzi”, care vine să ierarhizeze hipermarketurile din această țară, în funcție de impactul pe care îl au asupra încălzirii globale și implicit asupra reducerii emisiilor de dioxid de carbon (CO₂), prin politica pe care o au pentru eliminarea de pe piață a becurilor cu incandescență¹⁰.

⁸ A se consulta și <https://www.cotidianulagricol.ro/strategia-de-la-ferma-la-furculita-parte-a-pactului-verde-european>.

⁹ COMĂNESCU Mihaela, *Creșterea responsabilității față de mediu*, în Revista Economie teoretică și aplicată, volumul XVII, 2010, nr. 5(546), ISSN 1841-8678, p. 46.

¹⁰ COMĂNESCU Mihaela, *Creșterea responsabilității față de mediu*, în Revista Economie teoretică și aplicată, volumul XVII, 2010, nr. 5(546), ISSN 1841-8678, p. 47.

Documente de program ale Guvernului Republicii Moldova

Dacă ar fi să abordăm politica de mediu la nivel teritorial, atunci trebuie să recunoaștem fără ezitare că dezvoltarea durabilă și promovarea unei economii verzi sunt priorități de dezvoltare pentru Republica Moldova. Acestea sunt reflectate în principalele documente de program ale Guvernului, în special în:

1. Strategia Națională de Dezvoltare a Moldovei până în 2030;
2. Strategia energetică – 2030;
3. Strategia de dezvoltare a sectorului IMM-urilor pentru perioada 2012-2020;
4. Strategia de dezvoltare a agriculturii pentru perioada 2013-2020;
5. Strategia de mediu pentru 2014-2023;
6. Programul de Promovare a Economiei Verzi în Republica Moldova pentru 2018-2020.

În cazul ultimului document de politică prezentat care se referă, de fapt, în mod direct la instrumentele economice și financiare de protecție a mediului, trebuie remarcat faptul că, pentru atingerea obiectivelor de promovare a principiilor unei economii verzi, Ministerul Economiei și Infrastructurii ecologizează IMM-urile consacrate legislativ în 2019. Acest program se bazează pe cercetare, dezvoltare, schimb de bune practici la nivel național și european, în domeniul aplicării principiilor economiei verzi și al economiei circulare.

Strict legat de principiul stimulării inițiativei întreprinderilor de a utiliza tehnologii ecologice, în cadrul programului a fost propusă o direcție specială pentru finanțarea prin granturi a activităților de ecologizare a IMM-urilor, care este foarte valoroasă și promițătoare în ceea ce privește aplicabilitatea instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului.

În această consecutivitate, un alt document de politici, mai vechi, menit să ghideze procesul securității ecologice în cadrul activităților economice, este Programul național de asigurare a securității ecologice¹¹, care în capitolul I, pct. 2 face referire la *compensarea obligatorie a prejudiciului cauzat mediului și sănătății populației de pe urma activităților economice* care, de fapt, nu a prea fascinat comparativ cadrului legislativ actual.

De asemenea, cu toate că există multe documente de politici care abordează și instrumentele economico-financiare de protecție a mediului, acestea sunt mai mult formale, fără să prevadă o continuitate, o colaborare cu autoritățile de mediu la nivel de transpunere în conținutul unor legi, implementare și aplicare de către autoritățile publice, chiar cele de la nivel local. Or, după cum observă și autorul Grigore Ardelean, defecțiunea principală, care pune la îndoială funcționalitatea întregului sistem al politicilor de mediu, constă în elaborarea unor norme fără a fi

¹¹ Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Programului Național de asigurare a securității ecologice pentru anii 2007-2015, nr. 304 din 17.03.2007, publicat în Monitorul Oficial nr. 43-46 din 30.03.2007.

coordonate cu unele politici sectoriale elaborate de autoritățile ce urmează să asigure implementarea lor și aplicarea legislației bazate pe acestea.

Totodată, autorul subliniază că lipsa continuității politicilor generale de mediu sub aspectul elaborării unor strategii sau planuri de acțiuni pe unele compartimente ce urmează să țină cont și de principiul descentralizării competențelor poate genera unele efecte negative asupra procesului de implementare și aplicare a normelor ce vizează unele compartimente destul de importante, inclusiv cel al evaluării și reparării prejudiciului ecologic¹².

În același sens, se mai afirmă în doctrină că, deși țara a elaborat documente de politici axate pe probleme specifice de mediu sau sectoare economice (de exemplu, deșertificarea, gestionarea terenurilor, alimentarea cu apă și canalizarea, deșeurile, silvicultura, energia etc.), lipsa unei strategii naționale de mediu și a planului de acțiune aferent a dus la ceea ce ar putea fi calificat drept un deficit de strategie în sectorul de mediu în Republica Moldova¹³.

Pe lângă aceasta, reglementarea în lipsa unei strategii nu poate fi eficientă nici invers, elaborarea strategiilor de mediu fără ca acestea să-și găsească continuitate în conținutul legilor, de asemenea, devine zadarnică. De aceea, toate politicile de mediu care avansează unele instrumente de protecție a mediului, în mod obligatoriu trebuie să fie susținute de cadrul legislativ; accentuăm acest aspect încă de la începutul lucrării, insistând asupra conturării conceptului de instrumente juridico-financiare aplicabile în cadrul activităților economice.

Cu toate acestea, există și unele voci care, în pofida faptului că recunosc necesitatea reglementării instrumentelor economico-financiare, rămân totuși rezervate în a susține respectiva idee din cauza costurilor de implementare a legilor, care constituie o povară suplimentară tot în sarcina operatorului economic. Pentru mai multe detalii, vom cita opinia autoarei Paciu Gabriele-Carolina care arată în una din lucrările sale¹⁴, următoarele avantaje ale reglementării, și anume: aceste efecte asupra mediului sunt previzibile în măsura în care se bazează pe norme de prezervare strict definite; acest fapt presupune posibilitatea instituirii controalelor, ceea ce exclude emisia substanțelor poluante sau a agenților de poluare multipli.

În sens opus avantajelor, autoarea susține că reglementarea atrage după sine anumite costuri de adaptare pentru agenți. Acestea constituie într-un fel „costurile subiacente” normelor. Proasta cunoaștere a prețurilor duce la acceptarea unor măsuri de reglementare mai ușoare. Pe de altă parte, de vreme ce impune anumite mijloace tehnologice, reglementarea constituie o încetinire a procesului tehnic,

¹² ARDELEAN G., *Studiu privind impactul politicilor de mediu asupra calității reglementărilor în domeniul reparării prejudiciului ecologic*, în *Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*, ediția XV-a, nr. 2, Chișinău, 2015, p. 89.

¹³ BREDA Howard, GOFMAN Ludmila, *Environmental Protection Law and Policy, Law approximation to EU Standards in the Republic of Moldova*, Chișinău, 2010, p. 84.

¹⁴ PICIU Gabriela-Cornelia, *Condiționări și disfuncționalități în utilizarea instrumentelor economice ale politicii de mediu*, în *Revista Studii Financiare*, nr. 3/2009, p. 47.

pentru că fixează un standard pentru toate metodele de utilizare. De asemenea, autoarea mai insistă și asupra ideii că reglementările, chiar și cele mai bine definite, nu sunt eficiente din punct de vedere economic. Nu minimizează costul total pentru atingerea unui obiectiv calitativ al mediului. Pentru acesta, costul unui efort suplimentar de depoluare va trebui să fie același pentru toți agenții: fabrici, gospodării, colectivități locale etc. „Costul normei” (costul care reprezintă, pentru un agent, alinierea la norma proceselor de depoluare) diferă de la un agent la altul (avantajele normelor diferă). Acesta este cazul mediilor cu un grad de poluare variabil dintr-o parte în alta. Măsurile instigative prezintă, cel puțin în acest caz, inconveniente similare¹⁵.

În pofida acestor posibile și presupuse dezavantaje, instrumentele economico-financiare rămân a fi cele mai eficiente pârghii ce pot fi utilizate în activitățile economice de amploare, acestea având destinația să susțină veniturile obținute prin utilizarea componentelor de mediu, făcând posibilă ameliorarea în intervenția lor, chestiune imposibilă fără investiții financiare. Pe cale de consecință, aceste impunități financiare ar face activitatea economică bazată pe utilizarea resurselor naturale mai puțin profitabilă, fapt ce ar aduce cu sine și ideea renunțării la ea în schimbul găsirii unor alternative mai prietenoase mediului.

Eficacitatea instrumentelor economice o putem confirma și prin măsura pe baza veniturilor înregistrate, care au sporit considerabil în comparație cu anul 1998. Potrivit unor date statistice mai vechi¹⁶, accizele la combustibil și autovehiculele importate și impozitul rutier alcătuiesc 72% din totalul veniturilor de mediu colectate în perioada 1998-2004; media pe 2003-2004 constituind chiar 77%.

Din conținutul aceleiași surse citate, constatăm că eficacitatea instrumentelor de piață, măsurată în aceste venituri putea fi și mai mare dacă scutirea de plata accizelor la importul de camioane și tractoare (considerată inefficientă) ar fi fost eliminată încă de atunci, iar aplicarea taxelor și accizelor pentru combustibil ar fi avut drept rezultat ajustarea prețurilor și funcționarea mai bună a pârghiilor economice.

O altă dovadă a eficienței instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului se desprinde din „experiența țărilor economic avansate din CEE și a noilor state membre ale UE din Europa Centrală și de Est, care sugerează că folosirea instrumentelor economice de piață (taxele ecologice și comercializarea cotelor de emisii) poate completa în mod eficient sistemele de reglementare prin emisii limită și standarde tehnologice. În asemenea caz, costurile externe de mediu sunt mai bine internalizate, adică reflectate în prețurile pentru producători și consumatori.

¹⁵ *Idem.*

¹⁶ Națiunile Unite New York și Geneva, *Studiu de performanțe în domeniul protecției mediului. Republica Moldova*, studiul al doilea., 2005, pp. 86-87, disponibil la https://unece.org/fileadmin/DAM/env/epr/epr_studies/moldova.

În țările menționate, spre deosebire de Republica Moldova, plățile pentru poluare sunt aplicate selectiv, doar în sectoarele cheie cu unități industriale mari, unde emisiile pot fi măsurate precis; pe de altă parte, nivelul plăților este suficient de înalt pentru a stimula introducerea instalațiilor de purificare/epurare și a tehnologiilor mai puțin poluante¹⁷.

În altă ordine de idei, s-ar lansa concepția potrivit căreia nu toate substanțele și emisiile urmează a fi impozitate excesiv, ci doar cele cu impact puternic și direct asupra mediului. Deși s-ar părea, în acest caz, că scapă de sub control unele activități și emisii latente, dar în același timp periculoase, totuși se ajunge la constatarea că un număr mai mic de activități ar fi mai ușor de controlat. Exemplificăm, în acest sens, cazul Armeniei, care a redus substanțele supuse impozitării de la 79 la 29, iar pentru cele rămase, a majorat taxa de poluare semnificativ.

Și iarăși, rămânem la părerea că instrumentele economice de protecție a mediului pot garanta dezvoltarea unei economii verzi, iar principalele avantaje ale acesteia ar fi:

- dezvoltare economică în armonie cu mediul;
- locuri noi de muncă verzi și reducerea ratei sărăciei;
- facilitarea serviciilor și mărfurilor mai prietenoase mediului, eficiente energetic;
- promovarea imaginii țării și a companiilor și a produselor autohtone peste hotare;
- îmbunătățirea stării componentelor mediului (ape de suprafață, aer, sol);
- reducerea impactului asupra sănătății;
- dezvoltarea unei societăți moderne.

Evident, avantajele instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, în realitate, sunt cu mult mai numeroase, diversitatea lor oscilând de la stat la stat, regiune sau sistem de drept care le pune în aplicare.

Pentru Republica Moldova, aceste avantaje astăzi sunt mai puțin descoperite și sesizate, atât timp cât starea mediului se află în limitele de toleranță, cu neînsemnate devieri de la normele recunoscute a fi nepericuloase pentru viață și sănătate, urmând a fi cunoscute pe măsura creșterii efectelor negative, dar și a creșterii economice, alături de amenințările sale specifice.

Surse bibliografice

1. ARDELEAN G. Rolul autorităților publice în implementarea politicilor cu privire la evaluarea și repararea prejudiciului ecologic. Materialele ale sesiunii comunicărilor științifice ediția VI-a, cu genericul: „Perpetua misiune a administrației publice de a fi în serviciul societății”, care a avut loc în perioada de

¹⁷ *Idem.*

12.10.2012 – 13.10.2012, fiind organizată de către: Institutul de Științe Administrative din Republica Moldova, Chișinău 2014, ISBN 978-9975-66-389-2.

2. ARDELEAN G. Studiu privind impactul politicilor de mediu asupra calității reglementărilor în domeniul reparării prejudiciului ecologic. În: *Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*, ediția XV-a, nr.2, Chișinău, 2015;

3. BREDA Howard, GOFMAN Ludmila, *Environmental Protection Law and Policy, Law approximation to EU Standards in the Republic of Moldova*, Chișinău, 2010;

4. COMĂNESCU Mihaela. Creșterea responsabilității față de mediu. În: *Revista Economie teoretică și aplicată Volumul XVII (2010), No. 5(546)*, ISSN 1841-8678.

5. GAMBELUNGUE, Chiara La tutela dell'ambiente tra diritto ed economia. În: *Salvis Juribus [online] Italy*, 2019, ISSN 2464-9775 [accesat 11/02/2020]. Disponibil: <http://www.salvisjuribus.it>.

6. MARINESCU Constantin. Gh. *Ecologizarea conștiinței un imperativ al societății contemporane*, Iași, 2003, ISBN 973-8148-66-9.

7. PICIU Gabriela-Cornelia. Condiționări și disfuncționalități în utilizarea instrumentelor economice ale politicii de mediu. În: *Revista Studii Financiare – 3/2009*;

8. SOROCEANU Igor, *Contabilitatea creanțelor privind decontările cu bugetul*. În: *Revista EcoSoEn*, nr.1-2 din 2022, ISSN 2587-344X.

9. VREJA Lucia Ovidia. Problemele de mediu dintr-o perspectivă economică [online] [accesat 20.05.2022] Disponibil: <http://cogito.ucdc.ro/dec2011/ro>.

10. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 18.08.1994, nr. 1.

11. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Programului Național de asigurare a securității ecologice pentru anii 2007-2015, nr. 304 din 17.03.2007. În: *Monitorul Oficial* din 30.03.2007, nr. 43-46.

12. Studiu de performanțe în domeniul protecției mediului. Republica Moldova, studiul al doilea. Națiunile Unite New York și Geneva, 2005, https://unece.org/fileadmin/DAM/env/epr/epr_studies/moldova.

13. European Green Deal. COM(2019) 640 final. Bruxelles, 11.12.2019.

14. Strategia Farm to Fork / [accesat 11/02/2020]. Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/from-farm-to-fork>.

HYPERLINK

1. <https://www.cotidianulagricol.ro/strategia-de-la-ferma-la-furculita-parte-a-pactului-verde-european>

2. ftp://www.ipe.ro/RePEc/vls/vls_pdf/vol13i3p44-54.pdf

3. lex.europa.eu/legalcontent/RO/TXT/?qid=2464-9775.